

Marinereiden perinteinen helaeskaaderi suuntautui tänä vuonna Viinistuun, joka on pieni Virolaiskylä noin 60 km Tallinnasta itään. Voidaan ehkä sanoa, että tutustuminen Viron uusiin satamiin jatkuu. Viime vuonna tutustuimme Kärđlan uuteen satamaan Hiidenmaalla.

Kova tuuli yritti parhaansa jotta tapaamisesta ei olisi tullut mitään mutta toisin kävi. Vähitellen alkoi Marinerveneitä saapua satama-altaaseen. Ensin tulivat Helmi, Sirius ja Ohta. Seuraavana päivänä saapuivat Marinett II, Elisabet ja Rumbalotte. Aamulla, kun herättiin, huomasimme, että Merineppiskin oli saapunut. Huomattiin myös, että Naatulan Hannele oli saapunut autolla ja majoittunut hotelliin. Meitä oli siis seitsemän venettä satama-altaassa. Sää oli kaunis, aurinko paistoi ja tutustuminen kylään alkoi. Otettiin pyörät esille ja reput selkään. Kymmenen minuutin kulutta palattiin satamaan ja todettiin, että siinähan se sitten olikin. Kylässä ei ollut edes ruokakauppaa. Sehän ei tahtia haitannut, suuntana ravintola ja sieltä pöytävaraus illaksi koko porukalle. Ruoka oli erinomaisen hyvää ja kaiken lisäksi edullista. Kolmen ruokalajin ateria viineineen kahdelle maksoi 61 Euroa.

Miksi vierassatama Viinistuun?

Viinistu on yli 1000 vuotta vanha kalastajakylä, johon Neuvostoaikana rakennettiin kalatehdas ja joka jossain vaiheessa yhdistettiin Kirov kolhoosiin. Viinistu oli myös Suomen kieltolain aikana sijaintinsa takia eräs tärkeä pirtun lähtösatama. Viron itsenäistyttyä kolhoosi lakkautettiin, mutta rakennukset jäivät jäljelle. Eräs poikalapsi syntyi 1940-luvun alussa muutama sata metriä tehtaasta. Hän sai nimen Jaan ja sukunimi oli Manitski. Hän joutui 1943 yksivuotiaana pakenemaan puna-armeijaa Suomen kautta Ruotsiin. Vartuttuaan hän elätti ensin itsensä sieniviljelijänä kunnes ryhtyi sijoittamaan lauluyhtye ABBA:n rahoja. Viro itsenäistyi ja Jaan muutti miljoonien takaisin ja osti koko kalatehtaan itselleen. Hän toimi siinä ohella myös Viron ensimmäisenä ulkoministerinä. Venäjän viennin tyrehtyttyä hän muutti tehtaan hotelliksi, konferenssikeskukseksi ja ravintolaksi. Samalla hän sisusti pakastamon taidemuseoksi. Hänelle oli nimittäin kertynyt yli 600 virolaista taideteosta, johon ihmiset nyt voivat tutustua. Rannassa ei ollut kunnollista laituria, joten

hän kaivautti kuopan ja rakensi sen ympärille aallonmurtajan ja siitä tuli sitten tämä uusi satama, jossa me nyt olimme. Satama on suojattu muilta tuuilta paitsi itätuulelta. Silloin aallokko pääsee satamaan ja saa aikaiseksi ikävän pumppauksen.

Miten saimme aikamme kulumaan?

Kun Marinerit tapaavat niin aina riittää jutun-aihetta. Takana oli talvitelakointi ja yllättävän monilla oli ikävää kerrottavaa ostopalvelujen heikkoudesta ja ammattitaidottomuudesta. Polttoainesuodattimien pohjahanat oli jätetty auki, jäähdytysvesiletkut irti, jne. jne. Huolto-liikkeet eivät taida ymmärtää mihin vaaratilanteisiin he saattavat asiakkaansa. Venettä kun ei voi pysäyttää tien varteen odottamaan tiepalvelua.

No, olihan meillä myös iloisia asioita. Hannele oli ostanut käytetyn Fjord- veneen ja hänet "ylennettiin" päällikköjäseneksi ja hänelle luovutettiin viiri ja venenumero puheen ja skoolauksien saattelemana. Seurattiin Espoolaispurjehtijoiden "kauppa-auton" saapumista ja tuotteiden roudaamista veneisiin. Kulttuuriläjäyksemme koostui pianokonsertista ja tutustumisesta taidenäyttelyyn, olihan nyt kansainvälinen museopäivä ja sisään-pääsy ilmainen. Päivän ja tapaamisen päätteeksi kokoonnuimme Marinetin takahyttiin nauttimaan Klasun tekemää graavilohta. Seuraavana aamuna irrotettiin köydet ja jokainen suuntasi keulansa kohti kotisatamaansa. Ilma oli mitä parhain ja Suomenlahti pläkätyyni.

Muutama sanaa alueen lähihistoriasta.

Minulla on paha tapa heittäytyä luennoitsijaksi kun olen liikkunut historiallisilla maaperillä. Koettakaa kestää...

Tullessa jouduimme ylittämään Jumindan niemen ja Kerin majakan välistä merialuetta. Samalla ylitimme ehkä maailman suurinta merionnettomuusaluetta. Venäläinen kaasuyhtiö halusi vetää kaasuputkensa tästä, mutta virolaiset kielsivät hankkeen mm. sen takia, että merenpohjassa makaa tonneittain räjähteitä ja yli sata uponnutta laivaa.

Tallinnan evakuointi tapahtui toisen maailmansodan aikana 28. elokuuta 1941. Operaatioissa evakuoitiin neuvostojoukkoja ja neuvostohallintoa perheineen, joiden maayhteydet itään saksalaiset olivat katkaisseet. Evakuointiin käytetyt lähes 200 laivaa juutuivat suomalaisten ja saksalaisten Suomenlahden poikki laskemaan Juminda- miinakenttään, missä ne joutuivat alttiiksi miinoille, pommikoneille, rannikkotykeille sekä suomalaisten ja saksalaisten kevyille sota-aluksille. Kaikkiaan 65 alusta upposi ja arvellaan että jopa 15 000 ihmistä kuoli. Mukana oli myös kuuluisa laulaja Georg Ots. Hän joutui myös veden varaan, mutta selvisi onneksi hengissä.

Jumindan miinakentän laskeminen

Kun saksalaiset joukot alkoivat lähestyä Tallinnaa vuonna 1941, neuvostojoukot päättivät evakuoitua meritse Leningradiin. Suomalaiset saivat vihiä hankkeesta ja laskivat Jumindan

niemen eteen, Lahemaan rannikon tuntumaan suuren miinakentän. Miinoja tuotiin muun muassa Porvoon Tolkkisten satamaan ennen sodan syttymistä saksalaisilla rahtilaivoilla.

Suomalaiset miinalaivat Ruotsinsalmi ja Riilahti laskivat kesäkuun 29. ja 30. päivän välisenä yönä 200 merimiinaa Jumindan niemen pohjoispuolelle Tallinna–Kronstadt-laivareitille. Tätä miinoitetta saksalaiset ja suomalaiset miinalaivat kasvattivat vähitellen seuraavien viikkojen aikana niin, että siinä oli lopulta yli 2 000 miinaa ja 1 000 raivausestettä Jumindan niemen ja Kalbådagrundin matalikon välisellä alueella.

Hukkuneiden neuvostokansalaisten muistomerkki on pystytetty Jumindan niemen kärkeen.

Kerin saaren tapahtumat.

Majakkasaaren pääsee ainoastaan uimalla tai jollalla. Saaresta löytyy suomalaisten pystyttämä muistomerkki matkustajakone Kalevan pudotuksesta. Matkustajakone Kaleva (OH-ALL) oli Aero O/Y:n kolmimoottorinen Junkers Ju-52-lentokone, jonka kaksi neuvostoliittolaista pommikoneetta ampui alas sen ollessa reittilenolla Tallinnasta Helsinkiin 14. kesäkuuta 1940. Ampumisen syynä pidetään Neuvostoliiton halua saada haltuunsa koneessa ollutta diplomaattipostia. Tapahtuma oli dramaattisimpia tapahtumia välirauhan ajan Suomessa.

Miehistö ja matkustajat

Kalevan ohjaamossa oli kahden hengen miehistö: ohjaajana toimi kapteeni Bo von Willebrand ja radistina Tauno Launis. He olivat lentäneet Kalevan samana päivänä nor-

maalilla päivittäisellä vuorolennolla Tukholmasta Turun ja Helsingin kautta Tallinnaan. Ilta-päivällä Kalevan oli tarkoitus palata samaa reittiä takaisin Tukholmaan. Matkustajina olivat virolais-suomalaissyntyinen Gunvor Maria Luts, ruotsalainen Max Hettinger, saksalainen liikemies Friedrich Offermann, saksalainen liikemies Rudolf Cöllen, ranskalaiset kuriirit Paul Longuet ja Frederic Marty sekä yhdysvaltalainen kuriiri, Yhdysvaltain Helsingin-suurlähetystössä työskennellyt Henry William Antheil. Näillä kuriireilla oli mukanaan yhteensä 227 kiloa diplomaattipostia.

Alas ampuminen

Kaksi neuvostoliittolaista DB-3T-pommikoneetta odotti Kalevaa Suomenlahden yllä kahden kilometrin korkeudessa. Toinen niistä ampui varoituslaukauksia, mutta Kaleva jatkoi matkaansa. Lähellä Kerin majakkasaarta toisen pommikoneen konekivääriampuja avasi tulen noin 50 metrin etäisyydeltä. Kaleva sai osumia vasempaan moottoriinsa, joka syttyi palaamaan. Kaleva kääntyi vasemmalle kyljelleen ja syöksyi mereen Kerin majakkasaaren pohjoispuolelle, noin 30 kilometrin päähän Tallinnasta. Kalevan putoamispaikalla veden syvyys on noin 100 metriä. Kaikki Kalevassa olleet saivat surmansa. Heidän ruumiitaan ei ole löydetty.

Tapahtumat alas ampumisen jälkeen

Lähellä putoamispaikkaa oli kolme virolaista kalastusvenettä. Kalastajat ryhtyivät ottamaan talteen pinnalle noussutta tavaraa: lentokoneen kappaleita, matkustajien tavaroita ja postisäkkejä, niiden mukana 100 kiloa diplomaattipostia. Noin puolen tunnin kuluttua paikalle tuli neuvostoliittolainen sukellusvene Štš-301, joka pakotti kalastajat luovuttamaan löytönsä venäläisille. Sukellusveneeseen päällikkö, kapteeniluutnantti G.A. Goldberg, sähkötti esikuntaan Kronstadtiin ja ilmoitti, että Neuvostoliiton pommikoneet olivat pudottaneet matkustajakoneen ja, että hän oli korjannut pinnalle nousseen tavarain veneeseensä.

Kalevan alas ampumisen syytä on etsitty koneessa olleesta diplomaattipostista. Diplomaattiposti ei liene kuitenkaan syy Kalevan tuhoon. Neuvostoliiton ei olisi tarvinnut turvautua varsin epävarmaan pudotusoperaatioon, jonka varjopuolia olisivat olleet säähän liittyvät riskit, pudotuspaikka vain parinkymmenen minuutin päässä Suomen rannikosta ja aggressiivisen teon mahdolliset poliittiset seuraamukset. Jos venäläiset olisivat todellakin olleet kiinnostuneita Kalevan ruumassa olleesta diplomaattipostista, he olisivat voineet ottaa postisäkit haltuunsa helposti vähän aikaisemmin, kun Kaleva oli vielä Tallinnan lentoasemalla. Luontevimman selityksen Kalevan pudottamiselle tarjoaa Neuvostoliiton Itämeren laivastolle annettu käsky Baltian saarrosta. Käskyn mukaan neuvostolaivaston, sukellusveneiden ja lentokoneiden oli pidätettävä kaikki Viron, Latvian ja Liettuan sotalukset ja kauppalaivat ja katkaistava näiden maiden yhteydet ulkomaailmaan. Ilmavoimia käyttäen oli estettävä Viron ja Latvian ilmavoimien koneita lentämästä Suomeen ja Ruotsiin. Tätä taustaa vasten Kalevan pudotus näyttäisi olevan – pikemmin kuin huolellisesti suunniteltu toimenpide – venäläisten Baltian miehitysoperaation sekaviin alkuvaiheisiin liittynyt teko, partiolennolla olleiden pommituslentäjien ylireagointi, kun he kohtasivat kiellettyyn suuntaan matkalla olleen lentokoneen. Štš-301 -sukellusveneellä taas ei ollut mitään tekemistä Kalevan alas ampumisen kanssa. Kapteeniluutnantti Goldberg aluksineen oli yksinkertaisesti ollut partioimassa kohdassa, joka sille oli määrätty Baltian saartosuunnitelmassa.

Hylyn etsintä

Kalevan hylkyä on etsitty useina kesinä Kerin saaren pohjoispuolelta. Järjestelmällisintä työtä on tehnyt Viron merimuseon tutkimusala Mare. Tutkimuksia johtaneen Vello Mässin mukaan on myös mahdollista, että venäläiset nostivat Kalevan hyllyn kesällä 1940. Neuvostoliitto ei koskaan myöntänyt pudottaneensa Kalevaa. Saksalaiset kysyivät asiaa suoraan venäläisiltä välirauhan aikana, mutta suurlähettiläs Wipert von Blücherin mukaan nämä kiistivät itsepintaisesti alas ampumisen.

